

інтересам команди і навпаки, коли досягнення окремих членів команди залежить від спільної роботи. Метою соціального проектування в технічних гуртках позашкільних навчальних закладів є: формування позитивної “Я-концепції” й умінь дитини об’єктивно оцінювати себе, свої дії; розвиток здібностей учнів у тій сфері діяльності, до якої вони проявляють схильність, “командного духу” і “почуття ліктя”; умінь і навичок роботи в команді, відповідальності за спільну справу; розвиток дослідницького й критичного мислення; підвищення особистої впевненості в кожного учасника проекту; усвідомлення себе компетентною особистістю.

Учні, розробляючи проект, проходять всі етапи його виконання: збір матеріалу, його обробка, розробка проекту, узгодження, експертиза та реалізація. Ця робота виявляє не лише позитивні якості учня, але й дозволяє визначити слабкі сторони, над якими надалі необхідно працювати. Використання цієї форми роботи дає змогу педагогічному колективу творчо підійти до організації навчально-виховного процесу в позашкільному навчальному закладі, тим самим активно впливаючи на інтелектуальний та емоційно-ціннісний розвиток учня. Таким чином, можна зробити висновок, що соціальне проектування – це переважно колективна комунікативна діяльність. Вона вчить учнів спільній роботі у колективі, вмінню розподіляти обов’язки, дискутувати, аргументувати та відстоювати свою точку зору, переконувати інших для досягнення спільної мети.

О. В. Литовченко

СОЦІАЛЬНЕ СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ У ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

На сучасному етапі суспільного розвитку проблема набуття людиною соціальності виражає онтологічні, тобто сутнісні властивості її соціального буття. Педагогічна наука стикається із черговою науковою проблемою: необхідністю пошуку адекватних механізмів, способів забезпечення соціальності людини в суспільстві в умовах нової суспільної свідомості, культури, системи цінностей та форм соціальної організації [3, с. 184]. Відповідно висуваються нові вимоги до освітніх установ щодо необхідності внесення коректив, оптимізації змісту й форм виховання особистості, здатної до ефективної самореалізації в соціумі в межах соціальних норм та морально-етичних принципів.

Значна роль у вихованні, розвитку, соціальному становленні особистості належить позашкільним навчальним закладам, діяльність яких охоплює вільний час дітей та молоді, організований на засадах добровільності, інтересах і здібностях кожного вихованця. Особливо це стосується багатопрофільних позашкільних навчальних закладів, які мають широке поле можливостей для соціального становлення дітей за рахунок різноманітних форм організації, змістових аспектів, видів діяльності.

Специфіка позашкільної освіти зумовила сучасну її інтерпретацію з позицій соціально-педагогічного знання, розуміння вітчизняними й російськими фахівцями відповідної сфери діяльності позашкільних навчальних

закладів (з 1991 у РФ вживаються поняття “додаткова освіта дітей”, “установа додаткової освіти дітей”) як соціально-педагогічної (О.В.Безпалько, А.В.Золотарьова, Б.В.Купріянов, О.В.Миновська та ін.). Відповідно доцільним є дослідження проблеми соціального становлення особистості, потенціалу позашкільних навчальних закладів у цьому контексті з позицій соціальної педагогіки – галузі педагогічних знань, науки про закономірності й механізми становлення й розвитку особистості в процесі освіти та виховання в різних соціальних інститутах [1].

Важливе теоретичне й практичне значення у контексті проблем соціального становлення особистості, соціально-педагогічного потенціалу позашкільних навчальних закладів мають праці, присвячені наступним проблемам: психологічним основам особистісного розвитку (Б.Г. Ананьєв, Л.С.Виготський, Д.Б. Ельконін, І.С. Кон, Г.С.Костюк, О.М.Леонтьєв, А.В.Петровський С.Л.Рубінштейн, а також І.Д.Бех, О.Л.Кононко та ін.), ідеям гуманістичної психології (А.Маслоу, К.Роджерс, К.Юнг); соціально-педагогічним основам навчально-виховного процесу (А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, С.Т.Шацький); концептуальним основам соціально педагогічної науки в Україні (Т.Ф.Алексєєнко, О.В.Безпалько, Р.Вайнола, Н.В.Заверико, І.Д.Зверєва, А.Й.Капська, Г.М.Лактіонова, Л.А.Штефан та ін.), теоретико-методологічним основам позашкільної освіти (А.В.Золотарева, О.Є.Лебедев, Л.Г.Логінова, Б.В.Купріянов, Г.П.Пустовіт, Т.І.Сущенко та ін.).

На основі аналізу філософських, психолого-педагогічних, соціально-педагогічних підходів, теоретичного осмислення проблеми стосовно сфери позашкільної освіти (А.В.Золотарева, М.Р.Мірошкіна, Г.П.Пустовіт та ін.), результат соціального становлення особистості підлітка, юнака у комплексних позашкільних навчальних закладах в межах дослідження розглядаємо як становлення адекватної соціальності (інтеріоризація соціальних цінностей, засвоєння системи соціальних ролей, набуття соціального досвіду (за А.В.Золотарьовою), самоствердження й самореалізації у реальних соціально значущих діях – соціальна активність (за М.Р.Мірошкіною); розвиток індивідуальності (реалістичний образ “Я”, актуалізація особистісного потенціалу (за О.Л.Кононко), наявність власної системи цінностей і власної життєвої перспективи), міру збалансованості цих аспектів соціального становлення особистості (як інтегральний критерій).

Основними методологічними ідеями відповідного дослідження є наступні: ідея співвідношення одиничного й загального, свободи й необхідності стосовно становлення особистості (І.Кант, І.Г.Фіхте); культурно-історична теорія (Л.С.Виготський); ідея діяльнісного підходу до розвитку психіки (А.Н.Леонтьєв); ідея особистісно орієнтованого підходу до виховання особистості (І.Д. Бех, М.Й. Боришевський, В.О. Сухомлинський); ідея соціально-педагогічного потенціалу позашкільної освіти (О.В.Безпалько, А.В.Золотарева, Б.В.Купріянов, Г.П.Пустовіт).

Суттєвими у контексті дослідження є наступні положення. Об’єктивно процес становлення особистості людини в процесі виховання й соціалізації є процесом інкретним (неперервним), таким, що не має свого завершення. В

основу такого розуміння становлення людини покладено філософське розуміння категорії “становлення” як такої, що характеризує постійну, таку, що охоплює цілісність, зміну, виникнення та зникнення; протиставлення буттю як стійкості та незмінності (Геракліт, Парменід та ін.). У розвитку поведінки дитини присутні дві основні лінії: одна – це лінія природного розвитку поведінки, тісно пов’язана з процесами загальнорганічного зростання та дозрівання дитини; інша – культурного вдосконалення психологічних функцій, вироблення нових способів мислення, оволодіння культурними засобами поведінки (Л.С.Виготський) [2]. Людина, будучи носієм колективного й індивідуального начал, є дуалістичною за своєю суттю [3, с. 8]. Відповідно доцільно говорити про потребу підлітка, юнака у соціальній типізації та, водночас, прагнення до вираження власної індивідуальності (індивідуалізації), гармонізацію цих процесів (за О.Л. Кононко). Становлення соціальності людини у ході її соціалізації дозволяє їй відповідати соціальним нормам й вимогам суспільства, а також самореалізуватися в цьому суспільстві на основі освоєння його духовно-моральних цінностей (Т.О. Ромм).

Виходячи з цієї системи поглядів на проблему, сформульовано загальну гіпотезу дослідження, сутність якої полягає у таких припущеннях: соціальне становлення учнів 8-11 класів у комплексних позашкільних навчальних закладах, результатом якого є адекватна соціальність особистості, розвиток її індивідуальності, оптимізується за концептуального визначення та практичної реалізації системи соціально-педагогічного впливу на особистість учня, що передбачає сприяння соціальному становленню особистості у сферах: діяльність, спілкування, самосвідомість; обґрунтування соціально-виховного середовища позашкільного навчального закладу як простору, що спрямований на вирішення двох груп завдань: становлення адекватної соціальності особистості (інтеріоризацію соціальних цінностей, засвоєння соціальних ролей, набуття соціального досвіду) та розвиток індивідуальності особистості (реалістичний образ “Я”, актуалізація особистісного потенціалу, наявність власної системи цінностей і життєвої перспективи); гармонізацію цих аспектів особистісного становлення.

Література:

1. Безпалько О.В. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та учнівською молоддю в територіальній громаді: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.05 [Електронний ресурс] / О.В. Безпалько; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2007. – 44 с.
2. Выготский Л.С. Проблема культурного развития ребенка /Л.С.Выготский // Вестн. Моск. ун-та: сер. 14. “Психология”. – 1991. – № 4. – С. 5-18.
3. Ромм Т.А. Социальное воспитание : эволюция теоретических образов /Т.А. Ромм. – Новосибирск: Наука; изд-во НГТУ. – 2007. – 380 с.